

บทบาทของสภาผู้แทนและบทบาทของนักศึกษามหาวิทยาลัยที่มีผลกระทบต่อสภาผู้แทน

ก่อนที่จะศึกษาวัฒนธรรมการเมืองของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในด้านที่เกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อฐานะและบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนชุดสุดท้าย (2512 - 2514) ควรที่จะศึกษาถึงความ เป็นมาของสภาผู้แทนและบทบาทของนิสิตนักศึกษาไทยที่มีต่อสถาบันนี้พอเป็นสังเขปก่อน เพื่อเป็นแนว ทางประกอบการพิจารณา เนื่องจากประเทศไทยเพิ่งจะจัดตั้งสถาบันนี้ หลังจากเปลี่ยนแปลงการปก ครองเมื่อปี พ.ศ. 2475 นี้เอง สภาผู้แทนจึงยังนับว่าเป็นของใหม่สำหรับประชาชน

1. ความเป็นมาของสถาบันรัฐสภาไทย

ภายหลังจากที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี 2475 แล้ว คณะราษฎรที่ได้ทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองครั้งนั้น ได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ และกำหนดให้มีรัฐสภาขึ้นเป็นครั้งแรก ในปี พ.ศ. 2475 รัฐสภาได้รับการยกย่องให้มีฐานะเป็นสถาบันที่มีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ มีอำนาจที่จะ ดัดมัฐบาล และถอดถอนข้าราชการประจำคนใดก็ได้ แต่เนื่องจากรัฐสภาตามรัฐธรรมนูญฉบับแรก (27 มิถุนายน 2475) ประกอบด้วยสมาชิกที่มาจาก การแต่งตั้งโดยคณะผู้ก่อการที่ทำการยึดอำนาจจาก พระมหากษัตริย์ได้สำเร็จทั้งหมด จึงทำให้รัฐสภาตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้ มีฐานะเป็นสถาบันที่คณะผู้ก่อการ จะใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความชอบธรรมให้คณะของตน ซึ่งเป็นผู้กุมอำนาจปกครองอยู่ในขณะนั้น มากกว่าที่จะเป็นสถาบันที่เป็นตัวแทนของความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนในประเทศ แต่หลังจากที่ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับที่สอง (10 ธันวาคม 2475) และมีการเลือกตั้งทั่วไปในเดือน พฤศจิกายน 2476 แล้ว รัฐสภาของไทยซึ่งประกอบด้วยสมาชิกสองประเภทจำนวนเท่ากัน คือประเภทที่ มาจากการแต่งตั้ง และประเภทที่มาจาก การเลือกตั้งทางอ้อม จึงเริ่มมีฐานะที่ชัดเจน แม้ว่าจะยังคงมี ฐานะเป็นสถาบันในการสร้างความชอบธรรมให้กับคณะราษฎร แต่ก็ เป็นสถาบันที่มีตัวแทนของประชาชน มาคอยสะท้อนความต้องการและความทุกข์ร้อนของประชาชนให้คณะผู้บริหารได้ทราบ รวมทั้งคอยควบคุมให้ คณะข้าราชการผู้กุมอำนาจในการปกครองประเทศต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความระมัดระวัง

รัฐสภาไทยได้ดำรงฐานะดังกล่าวเรื่อยมาจนกระทั่งปี 2489 จึงได้มีฐานะสูงขึ้น คือมีฐานะ เป็นสถาบันตัวแทนของประชาชนอย่างแท้จริง และมีอำนาจที่จะคอยควบคุมให้คณะข้าราชการและรัฐบาล ต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบและความระมัดระวังอย่างสูง ซึ่งก็เป็นผลมาจากบทบัญญัติของ รัฐธรรมนูญฉบับปี 2489 ที่กำหนดให้รัฐสภาประกอบด้วยสมาชิกที่มาจาก การเลือกตั้งทั้งหมด และห้าม

ข้าราชการประจำเข้าดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยเด็ดขาด นอกจากนี้รัฐสภาสมัยนั้น ยังมีฐานะเป็นสถาบันที่พรรคการเมืองต่าง ๆ ใช้เป็นเวทีในการต่อสู้กัน เพื่อชิงอำนาจปกครองกันอีกด้วย รัฐสภาได้ดำรงฐานะดังกล่าวเรื่อยมาจนถึงปลายปี 2494 โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง ทั้ง ๆ ที่ไม่มีรัฐประหารเกิดขึ้น และมีการเปลี่ยนรัฐธรรมนูญกันถึงสองครั้ง แต่หลังจากเกิดรัฐประหารในปลายปี 2494 นั้น รัฐสภาไทยก็ต้องกลับไปมีฐานะเหมือนระหว่างปี 2476 ถึง 2489 อีกครั้งหนึ่ง เพราะคณะรัฐประหารได้นำเอารัฐธรรมนูญฉบับที่สองกลับมาใช้อีก พอถึงปี 2502 รัฐสภายังมีฐานะทรุดต่ำลงไปอีก คือมีฐานะเป็นเพียงเครื่องมือที่คอยให้ความชอบธรรมกับคณะข้าราชการ ซึ่งกุมอำนาจปกครองประเทศอยู่ในขณะนั้นเท่านั้น และมีฐานะดังกล่าวเรื่อยมา จนกระทั่งได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญเมื่อเดือนมิถุนายน 2511 จึงได้เริ่มมีฐานะดีขึ้น แต่ก็ต้องกลับไปอยู่ในสภาพเดิมเหมือนปี 2502 อีก หลังจากการปฏิวัติ เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2514

ในระหว่างที่ฐานะของรัฐสภาต้องถูกเปลี่ยนไปมาอยู่บ่อย ๆ นี้ ระบบของรัฐสภาก็มีการเปลี่ยนแปลงควบคู่กัน กล่าวคือ บางครั้งก็ใช้ระบบสภาเดียว บางครั้งก็ใช้ระบบสองสภา โดยที่สภาที่สองหรือวุฒิสภามักจะมีอำนาจเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ แทนที่จะลดลง ส่วนสภาผู้แทนกลับมีอำนาจลดลงไปแทนที่จะเพิ่มขึ้น

2. ฐานะของสภาผู้แทนและความขัดแย้งระหว่างสภาผู้แทนกับรัฐบาล

นอกจากจะดูฐานะของสภาผู้แทนจากรัฐธรรมนูญแล้ว การพิจารณาถึงความขัดแย้งระหว่างสภาผู้แทนกับรัฐบาล จะเป็นสิ่งหนึ่งที่ช่วยให้เห็นภาพพจน์อันเกินชัดมากขึ้นในเรื่องฐานะและอำนาจที่แท้จริงของสภาผู้แทน ดังนั้น จึงควรที่จะทราบบริยายละเอียดบางกรณีของความขัดแย้งระหว่างสภาผู้แทนกับฝ่ายบริหารบ้าง

จะเห็นได้ว่า หลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 แล้ว คณะราษฎรได้นำพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามฉบับชั่วคราว ถวายพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวให้ลงพระปรมาภิไธย และได้เปิดสภาผู้แทนราษฎรขึ้นเป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน 2475¹ โดยธรรมนูญการปกครองมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกในสภาผู้แทน

1. ไพบูลย์ คีตง, กำเนิดการปกครองระบบรัฐสภาในประเทศไทย, วิทยานิพนธ์เสนอต่อคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2508 หน้า 58

รัฐธรรมนูญ ๒
 ราษฎรคองคอง

สมัยที่ 1 นับตั้งแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญจนถึงสมัยที่ 2 เป็นเวลา 6 เดือน คณะราษฎร
 จัดตั้งผู้แทนราษฎรชั่วคราวขึ้นเป็นจำนวน 70 นาย เป็นสมาชิกในสภา

สมัยที่ 2 สภาผู้แทนราษฎรจะประกอบด้วยสมาชิกสองประเภทคือ

ประเภทที่ 1 มีผู้แทนราษฎรจังหวัดละ 1 นาย ถ้าจังหวัดใดมีประชาชนเกินกว่า 100,000
 คน จังหวัดนี้เลือกผู้แทนเพิ่มขึ้นได้อีก 1 คน ทุก ๆ จำนวน 100,000 คนนั้น เกษของ 100,000 ถ้า
 เกินกว่าครึ่งให้เพิ่มเพิ่มขึ้นอีก 1

ประเภทที่ 2 คือผู้แทนราษฎรชั่วคราวที่คณะราษฎรตั้งขึ้นในสมัยที่ 1 ให้มีจำนวนเท่ากับ
 สมาชิกประเภทที่หนึ่ง ถ้าสมาชิกประเภทที่หนึ่งมีจำนวนเกิน 70 คน ให้เลือกบุคคลอื่น ๆ เข้ามาอีกจน
 ครบ แต่ถ้าจำนวนสมาชิกประเภทสอง มีจำนวนมากกว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตั้งโดยตรง
 เข้ามา ให้สมาชิกประเภทสองเลือกกันเองว่าใครจะคงเป็นสมาชิกต่อไป

สมัยที่ 3 เมื่อจำนวนราษฎรในประเทศมีระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษาเป็นจำนวนเกินกว่า
 ครึ่ง และอย่างช้าต้องไม่เกิน 10 ปี นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2485 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จึงจะมีประเภท
 เดียว คือเป็นผู้ที่ราษฎรเลือกตั้งขึ้นเองทั้งสิ้น

รัฐธรรมนูญดังกล่าว ยังได้กำหนดคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกเป็นผู้แทนประเภทที่หนึ่งไว้
 6 ข้อด้วยกัน นอกเหนือจากคุณสมบัติโดยทั่วไปแล้ว ผู้สมัครยังจะต้องสอบไล่วิชาการเมืองได้ตามหลัก
 สูตรซึ่งสภา(ประกอบไปด้วยผู้แทนชั่วคราวซึ่งคณะราษฎรตั้งขึ้น) จะได้ตั้งขึ้นไว้ก่อน นอกจากนั้นการ
 เลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ยังเป็นการเลือกตั้งทางอ้อมไม่ใช่ทางตรงอีกด้วย คือ ในการเลือก
 ตั้งนั้น ราษฎรในหมู่บ้านจะเลือกผู้แทนเพื่อไปออกเสียงตั้งผู้แทนตำบล และผู้แทนตำบลจึงไปเลือกตั้ง
 สมาชิกในสภาผู้แทนราษฎรอีกชั้นหนึ่ง³

จากหลักเกณฑ์ที่นำมาแสดงนี้ ชี้ให้เห็นว่าจุดเริ่มต้นของการมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของไทย
 เรา มิได้เป็นไปตามอุดมการณ์และระเบียบแบบแผนที่ถูกต้อง ตามระบอบประชาธิปไตย กลุ่มผู้นำในการ

2. "พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราวพุทธศักราช 2475" มาตรา 10
ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 49 วันที่ 27 มิถุนายน 2475 หน้า 168
3. Ibid., มาตรา 11 หน้า 169

เปลี่ยนแปลงการปกครองได้จัดให้มีขึ้น โดยมีใ้พิจารณาถึงประสมการณ์ สภาพแวดล้อม และความต้องการ
 การของประชาชนเลย หลายคนมีความเห็นว่า คณะราษฎรกระทำไปด้วยความเชื่อและอิทธิพลของการ
 ศึกษาที่ได้เล่าเรียนมาจากต่างประเทศ ..... "คณะผู้ก่อการปฏิวัติต่าง ๆ มีความนิยมการมีรัฐธรรมนูญ
 เป็นหลักในการปกครองประเทศที่ไม่เพียงแต่จำกัดการใช้อำนาจของพระมหากษัตริย์ แต่ยังคงต้องเป็น
 รัฐธรรมนูญที่มีรัฐสภาจากการเลือกตั้งผู้แทนของประชาชนด้วย ไม่ว่าจะการเลือกตั้งผู้แทนประชาชนนั้นจะ
 เป็นการเรียกร้องให้มีขึ้นหรือไม่ก็ตาม ด้วยเหตุนี้เอง คณะผู้ก่อการจึงให้มีรัฐสภาขึ้น" ⁴ .....

แต่บางคนกลับเชื่อว่า คณะผู้ก่อการกระทำไปเพียงเพื่อหลีกเลี่ยงข้อกล่าวหาในเรื่องต้องการอำนาจจาก
 การเปลี่ยนแปลงและแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวเท่านั้น ⁵ และไม่ว่าความคิดของใครจะเป็นฝ่ายถูก
 หลักเกณฑ์ในเรื่องการแต่งตั้งสมาชิกสภาผู้แทนประเภทสอง ก็ได้เป็นแบบอย่างให้รัฐบาลในยุคหลัง ๆ
 ถือโอกาสเป็นเครื่องมือแสวงหาอิทธิพลให้เหนือกว่าฝ่ายนิติบัญญัติเสมอมา ฐานะและบทบาทของสมาชิก
 สภาผู้แทน จึงดูเหมือนว่าถูกจำกัดด้วยเหตุผลทางการเมือง การริเริ่ม การเปลี่ยนแปลง และการปฏิบัติ
 การใด ๆ อยู่ภายใต้ความต้องการของฝ่ายบริหาร นักการเมือง และเหตุผลส่วนตัวแทบทั้งสิ้น โดย
 เฉพาะในระยะแรกเริ่มจนถึงสิ้นสงครามโลกครั้งที่สอง ที่คณะราษฎรมีอิทธิพลอยู่อย่างเหนียวแน่น ⁶ แม้
 จะมีเหตุการณ์ที่ส่อให้เห็นถึงอำนาจของสภานิติบัญญัติครั้งถัดไปนี้คือ ⁷

ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2476 รัฐบาลคณะนั้นได้ใช้อำนาจนอกเหนือจากรัฐธรรมนูญ

4. David A. Wilson, Politics in Thailand, (New York: Cornell University Press, 1962) pp. 119 - 126

5. ไทยน้อย, (นามแฝง) ประสพการณ์ 34 ปีของการเป็นระบอบประชาธิปไตย, (พระนคร: สำนักพิมพ์
 แพร่พิทยา, 2509) หน้า 68

6. เกียรติชัย พงษ์พาณิชย์, การปฏิวัติ พ.ศ. 2475 กับการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างทางการเมืองการปกครอง
 ของประเทศไทย, วิทยานิพนธ์เสนอต่อคณะบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2512 หน้า 93

7. เอกสารประกอบคำบรรยายเรื่อง "ข้อคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยสำหรับประเทศไทย" ของนายทวี
 บุญยเกตุ แสดง ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2506, โปรท
 พิจารณา เสาวภา (นามแฝง) "ปกิณกะการเมือง" หนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวัน, ฉบับวันที่ 19
 มกราคม 2513

เปิดสภาผู้แทนราษฎรและแก้ไขรัฐธรรมนูญบางมาตรา แล้วต่อมาในวันที่ 21 เมษายน 2476 ก็ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ทราพระราชกฤษฎีกาให้เปิดประชุมวิสามัญแห่งสภาผู้แทนราษฎร รัฐบาลชุดที่ปิดรัฐสภาทั้งคณะต้องลาออกไป

ครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 22 กันยายน 2477 รัฐบาลได้เสนอญัตติต่อสภา เพื่อขอความเห็นชอบในสัญญาเกี่ยวกับการควบคุมยางระหว่างประเทศที่รัฐบาลไทยได้ทำความตกลงไว้กับรัฐบาลแห่งประเทศไทย ภาควิชาที่มีการปลุกปั่นยาง โดยมีหลักการว่า ทุกประเทศจะผลิตยางได้ เพียงจำนวนโควตาที่รัฐบาลตกลงไว้เท่านั้น แต่เมื่อได้อภิปรายกันแล้ว สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทางจังหวัดภาคใต้ ซึ่งมีการปลุกปั่นยาง พากันเป็นส่วนมาก ไม่เห็นชอบกับจำนวนโควตาที่รัฐบาลตกลงไว้ เพราะได้รั่วโควตาน้อยกว่าปริมาณอันแท้จริงที่ชาวสวนยางผลิตได้ หากปฏิบัติตามข้อเสนอของรัฐบาลแล้ว ก็จะเป็นผลเสียหายแก่เจ้าของสวนยาง และจะเป็นการกระทบกระเทือนต่อการเศรษฐกิจของประเทศ เมื่อเสร็จสิ้นการอภิปรายกันแล้ว ปรากฏผลว่า สภาฯ ลงมติไม่เห็นด้วยและไม่ให้ความเห็นชอบกับเรื่องที่รัฐบาลได้กระทำไป รัฐบาลจึงต้องออกทั้งคณะ

ครั้งที่ 3 เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2480 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานีได้ตั้งกระทู้ถามรัฐบาลเกี่ยวกับการขายที่ดินของพระคลังข้างที่ให้แก่บุคคลบางคนในราคาถูกเป็นพิเศษ แล้วต่อมาได้มีการตั้งกระทู้ถามพระนครอีกท่านหนึ่งได้เสนอญัตติเปิดอภิปรายทั่วไป ในนโยบายว่าด้วยการจัดระเบียบทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ในที่สุดยังไม่มีการลงมติประการใด รัฐบาลได้กราบถวายบังคมลาออกทั้งคณะ

ครั้งที่ 4 เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2487 รัฐบาลได้เสนอร่างพระราชบัญญัติโอนมรดกพระราชกำหนดระเบียบบริหารนครบาลเพชรบูรณ์ พ.ศ. 2487 และร่างพระราชบัญญัติโอนมรดกพระราชกำหนดจัดสร้างพุทธมณฑล พ.ศ. 2487 แต่สภาฯ ได้ลงมติไม่รับหลักการแห่งพระราชบัญญัติทั้งสองนี้ รัฐบาลจึงต้องกราบถวายบังคมลาออกทั้งคณะ

ครั้งที่ 5 เมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2489 สมาชิกสภาผู้แทนอุบลราชธานีผู้หนึ่ง ได้เสนอร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองค่าใช้จ่ายของประชาชนในภาวะคับขัน พ.ศ. 2489 แต่รัฐบาลคัดค้านไม่เห็นด้วย โดยเห็นว่ารัฐบาลไม่สามารถปฏิบัติและควบคุมให้การเป็นไปตามร่างพระราชบัญญัตินี้ได้ เมื่อได้มีการลงมติก่อนแล้ว รัฐบาลแพะแค้นเสียใจ โดยสภาฯ ลงมติรับหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัติ เมื่อเป็นดังนี้ รัฐบาลจึงต้องกราบถวายบังคมลาออกทั้งคณะ

เหตุการณ์ดังกล่าวนี้ ถ้าได้พิจารณาอย่างลึกซึ้งถึงสภาพแวดล้อมและความผันผวนทางการเมือง ในขณะที่มีการตัดสินใจปฏิบัติการในเรื่องต่าง ๆ แล้วละก็ จะพบว่าสาเหตุที่แท้จริงล้วนแล้วแต่มาจาก ความผลักดันของนักการเมืองและเหตุการณ์ทางการเมือง เช่น ในกรณีแรกที่รัฐบาลของพระยามโน-ปรกณีนิตินาคาค้างลาออกไปนั้น สาเหตุสำคัญเป็นเพราะตัวพระยามโนปรกณา เกิดความขัดแย้งไม่ลงรอย กับนายปรีดี พนมยงค์ ผู้ซึ่งมีเสียงส่วนมากของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหนุนหลังอยู่ การที่พระยามโนปรกณา ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นประธานคณะกรรมการราษฎรจัดตั้งรัฐบาลบริหาร⁸ โดยที่มีได้เป็นสมาชิกอยู่ใน คณะราษฎรมาก่อน ทำให้เห็นความตั้งใจของคณะราษฎรที่จะใช้พระยามโนปรกณา เป็นตัวเชื่อมรอยร้าว ระหว่างกษัตริย์กับคณะปฏิวัติให้แนบแน่นสนิทกัน⁹ ซึ่งก็ได้ผลดีจนกระทั่ง นายปรีดี พนมยงค์ หัวหน้าทาง ฝ่ายพลเรือนได้เสนอให้จัดดำเนินการตามข้อสามของหลัก 6 ประการ¹⁰ ที่คณะราษฎรได้แถลงไว้ ซึ่ง เค้าโครงทางเศรษฐกิจดังกล่าวนี้เอง ได้ก่อให้เกิดความคิดเห็นเป็นสองฝ่ายในคณะรัฐบาล ฝ่ายหนึ่งนำ โดยพระยามโนปรกณีนิตินาคาและพวกในคณะรัฐมนตรี ซึ่งมีความเห็นให้ดำเนินการในเรื่องสหกรณ์ได้คิด ที่มีอยู่ในคณะนั้นอย่างค่อยเป็นค่อยไป อีกฝ่ายหนึ่งนำโดยนายปรีดี พนมยงค์ และผู้สนับสนุน ซึ่งยืนยันที่จะ

8. โปรดดูรายละเอียดจาก "ประกาศพระบรมราชโองการ" ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 49

วันที่ 21 ธันวาคม 2475, หน้า 574

9. เกียรติชัย พงษ์พานิชย์, Op. cit., หน้า 91

10. หลัก 6 ประการของคณะราษฎรที่ย่างถึงอุดมการณ์ของคณะราษฎรที่จะจัดดำเนินการต่อไป คือ

1. จะต้องรักษาความเป็นเอกราชทั้งหลาย เช่น เอกราชในทางการเมือง ในทางศาล ในทางเศรษฐกิจ ฯลฯ ของประชาชนไว้ให้มั่นคง

2. จะต้องรักษาความปลอดภัยภายในประเทศ ให้การประทุษร้ายต่อกันลดน้อยลงให้มาก

3. จะต้องบำรุงความสุขสบายสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะจัด ให้ราษฎรมีงานทำทุกคน จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอคอย

4. จะต้องให้ราษฎรมีสิทธิเสมอภาคกัน

5. จะต้องให้ราษฎรมีเสรีภาพ มีความเป็นอิสระ เมื่อเสรีภาพนี้ไม่ขัดต่อหลัก 4 ประการ ดังกล่าวข้างต้น

6. จะต้องให้การศึกษาย่างเต็มที่แก่ราษฎร

ให้นำโครงการเศรษฐกิจทั้งหมดมาใช้ และทำการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจเลยที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ข้อนี้ทางฝ่ายพระยามโนปกรณัม ไม่เห็นชอบด้วย เพราะเห็นว่าโครงการดังกล่าวดำเนินตามหลักการของลัทธิคอมมิวนิสต์¹¹ ซึ่งขัดแย้งเรื่องนี้ในระยะต่อมา ได้มีพระบรมราชวินิจฉัยโครงการเศรษฐกิจของนายปรีดี พนมยงค์ โดยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ว่าโครงการนี้เป็นโครงการอันเกี่ยวเนื่องกันกับประเทศรัสเซียอยู่¹²

จากความคิดเห็นที่ไม่ลงรอยกันนี้ ทำให้ทางฝ่ายต่างใช้อำนาจหน้าที่และกำลังสนับสนุนที่มีอยู่ โคนล้างซึ่งกันและกัน โดยพระยามโนปกรณัม ผู้ซึ่งได้รับความสนับสนุนจากผู้นำฝ่ายทหารชั้นผู้ใหญ่ อาทิ เชน พันเอกพระยาทรงสุรเดช และพันเอกพระยาฤทธิอัคเนย์¹³ ได้มีคำสั่งห้ามมิให้ข้าราชการทั้งทหารพลเรือนรวมทั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เข้าเป็นสมาชิกสมาคมที่เกี่ยวข้องกับการเมือง ถ้าข้าราชการผู้ใดได้สมัครแล้วไม่ลาออก ไม่นำเอาใบอนุมัติให้ออกจากสมาคม เสนอต่อผู้บังคับบัญชา ก็จะไม่จ่ายเงินเดือนให้¹⁴ การออกคำสั่งเช่นนี้เท่ากับเป็นการล้มคณะก่อการโดยตรง เพราะในขณะนั้น คณะราษฎรได้จดทะเบียนเป็นสมาคมคณะราษฎรแล้ว¹⁵ พร้อมกับบังคับให้นายปรีดี พนมยงค์ เดินทางออกจากประเทศไทยเป็นการชั่วคราว เพื่อมิให้เกิดความยุ่งยากแก่รัฐบาลมากยิ่งขึ้น¹⁶

ส่วนทางค่านสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้ซึ่งสนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ (เนื่องจากได้รับการคัดเลือกและแต่งตั้งจากคณะราษฎร ดังที่ปรากฏในพระราชหัตถ์เลขาพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่

-
11. เกื้อน บุณนาค, ท่านปรีดีฯ รัฐบุรุษอาวุโสผู้วางแผนเศรษฐกิจไทยคนแรก, (พระนคร: โรงพิมพ์ศิลปอักษร, 2500) หน้า 154-155
  12. ชัยภักดิ์ บุรุษพัฒน์, กำเนิดพรรคการเมืองในประเทศไทย, วิทยานิพนธ์เสนอต่อคณะบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2510 หน้า 91
  13. บุญวาย ศรีสวัสดิ์, พันตรีวง อภัยวงศ์ อดีตนายกรัฐมนตรีก่อน 4 สมัย, (พระนคร: โรงพิมพ์วิบูลย์, 2511) หน้า 140
  14. Ibid., หน้า 145-146
  15. เกียรติชัย พงษ์พาณิชย์, Op. cit., หน้า 96
  16. Ibid., หน้า 99

หัว ทรงประกาศพระราชสมมติว่า ..... "ถ้าผู้ใดไม่ได้รับความเห็นชอบของผู้ออกการ จะไม่ได้เป็น
 ผู้แทนราษฎรเลย" .... และอีกตอนหนึ่งว่า ..... "แต่ครั้นถึงเวลาที่จะตั้งสมาชิกประเภทสองชั้น
 ข้าพเจ้าหาได้มีโอกาสแนะนำในการเลือกเลย และคณะผู้ออกการก็เลือกเอาแต่เฉพาะผู้ที่ เป็นพวกพ้อง
 ของคนเกือบทั้งนั้น".....) ก็ได้ดำเนินการข่มขู่รัฐบาลควยการพกอารุเป็นเข้าไปในที่ประชุมสภา¹⁸
 ไม่ยอมรับหลักการร่างพระราชบัญญัติงบประมาณแผ่นดินประจำปี ที่รัฐบาลเสนอเข้าสู่การพิจารณาของ
 สภาผู้แทนราษฎร¹⁹ และเมื่อรัฐบาลมีคำสั่งให้ทหารเข้าไปในพระที่นั่งอนันตสมาคม ทำการตรวจค้น
 อารุขันธ์ของสมาชิกสภาทุกคน รวมทั้งประธานสภาผู้แทนราษฎรด้วย ยิ่งทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
 เกิดความไม่พอใจมากขึ้น เพราะถือว่าเป็นการหลู่เกียรติของสภา อันเป็นสถาบันที่สูงสุดของชาติโดย
 ตรง จึงมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหลายคนได้ตั้งกระทู้ถามรัฐบาลให้ชี้แจงเรื่องนี้ ซึ่งก่อให้เกิดการ
 ชักถามและอภิปรายกันอย่างรุนแรง²⁰ จนรัฐบาลต้องปิดสภาผู้แทนราษฎร และงดใช้รัฐธรรมนูญบาง
 มาตรา โดยแถลงการณ์ให้ประชาชนทราบถึงเหตุผล ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้²¹

1. คณะรัฐมนตรีมีความเห็นแตกแยกออกเป็นสองพวก พวกหนึ่งมีความเห็นฝ่ายข้างน้อย
 ปราบปรามจะวางนโยบายเศรษฐกิจไปในทางอัมมิลักษณะเป็นคอมมิวนิสต์ อีกพวกหนึ่งซึ่งเป็นความเห็น
 ฝ่ายข้างมาก ไม่เห็นด้วยกับโครงการนั้น โดยเห็นว่านโยบายเช่นนั้น จะนำมาซึ่งความหายนะแก่ราษฎร
 และเป็นมหันตภัยแก่ความมั่นคงของประเทศ ความเป็นไปของคณะรัฐมนตรีจึงกล่าวแล้ว เป็นภาวะสุด
 แสนจะทนได้

17. ชัยอนันต์ สมุทรวณิช, "การปฏิรูประบบการปกครองแบบประชาธิปไตยในสมัยราชาธิปไตย" การ
 เตรียมการพระราชทานรัฐธรรมนูญของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว" ภาคผนวก 4, ใน
ศัพท์การเมือง, ชัยอนันต์ สมุทรวณิช เศรษฐพร คุรุวิพิทักษ์ แสงว รัตนมงคลมาศ (บรรณาธิการ)
 (พระนคร: บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชจำกัด, 2514) หน้า 38-39

18. เกียรติชัย พงษ์พานิช, Op. cit., หน้า 97

19. ขจักษ์ บุษบพัฒน์ Op. cit., หน้า 102

20. เสาวภา (นามแฝง) "ปกิณะการเมือง" หนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวัน, ฉบับวันที่ 23 มกราคม
 2513, หน้า 9

21. "แถลงการณ์ของรัฐบาล" ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 50 วันที่ 1 เมษายน 2476, หน้า 7-8

2. สถาปนาผู้แทนราษฎรนี้ประกอบด้วยสมาชิกแต่งตั้งขึ้นชั่วคราว ไม่ควรที่จะเพียรวางระเบียบนโยบายเศรษฐกิจใหม่ เป็นการเปลี่ยนแปลงของเกาธอนมีอยู่เดิมประการพลิกแผ่นดิน และสมาชิกผู้เพียรกระทำเช่นนั้น มีความเลื่อมใสต่อรัฐมนตรี อันมีจำนวนข้างน้อย

3. สภากษัตริย์มีความเห็นแตกแยกกัน เป็นที่น่ากลัวอันตรายแก่ความมั่นคงของประเทศ ก่อให้เกิดความหวาดเสียวและความไม่แน่นอนให้แก่ประชาชนทั่วไป

4. ฐานะของสภาและคณะรัฐมนตรีเท่าที่เป็นอยู่เช่นนั้น จะปล่อยให้คงอยู่อีกไม่ได้

การปิดรัฐสภาของพระยามโนปกรณัม ทำให้คณะราษฎรผู้สนับสนุน นายปรีดี พนมยงค์ ภายใต้อำนาจของพระยาพหลฯ ทำการรัฐประหารยึดอำนาจการปกครองอีกครั้งหนึ่ง เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2476 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 70 คน ที่ถูกให้ออกไปเพราะการปิดสภา ก็ได้กลับเข้ามาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามเดิม แล้วสมาชิกสภาจำนวน 26 คนก็ได้รวมกันทำคำร้องยื่นต่อประธานสภา ให้นำความกราบบังคมทูลให้ทรงเรียกประชุมวิสามัญ เพื่อจัดตั้งรัฐบาลเข้าบริหารราชการแผ่นดินต่อไป²² ในการเปิดสภาใหม่นี้ ทางคณะราษฎรก็พยายามหาทางให้นายปรีดี พนมยงค์ ได้เดินทางกลับมายังประเทศไทย และได้หยิบยกปัญหาว่านายปรีดี พนมยงค์ เป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่ มาพิจารณากันในสภา ผลปรากฏเสียงส่วนมากไม่เชื่อว่านายปรีดี พนมยงค์ เป็นคอมมิวนิสต์ จึงยินยอมให้นายปรีดี พนมยงค์ ได้รับตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีร่วมในคณะรัฐบาล²³

การลงมติไม่ไว้วางใจของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในครั้งที่ 2 และครั้งที่ 3 ก็เว้นเสียก่อน แม้จะทำให้รัฐบาลชุดพระยาพหลฯ ต้องลาออกไป ก็ไม่มีผลในการเปลี่ยนแปลงคณะรัฐมนตรีมากนัก เนื่องจากพระยาพหลฯ ได้รับความแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อไปอีกทั้งสองครั้ง อย่างไรก็ตามก็สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในช่วงนี้ (2476-2481) ก็ยังมีได้ว่ามีฐานะสูงกว่าสมาชิกสภาผู้แทนในระยะหลัง ๆ ต่อมา เพราะอย่างน้อยยังมีอำนาจอิสระที่จะควบคุมการดำเนินงานของฝ่ายบริหารได้ แม้จะมีแรงผลักดันมาจากปัจจัยอื่นก็ตาม

ความอ่อนแอของสถาบันนิติบัญญัติเริ่มปรากฏให้เห็นเด่นชัด เมื่อทางฝ่ายบริหารพยายามหามาตรการต่าง ๆ เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันของตนมากขึ้น กล่าวคือ หลังจากการเลือกตั้ง

22. เสาวภา (นามแฝง) Op. cit., หน้า 9

23. Ibid., หน้าเดียวกัน

ครั้งที่ 3 เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2481 ผ่านพ้นไปแล้ว พ.อ.หลวงพิบูลสงคราม ซึ่งเป็นรัฐมนตรี
 กลาโหมในรัฐบาลชุกก่อน ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นนายกรัฐมนตรีต่อจาก พ.อ.พระยาพหลา การเปลี่ยนแปลง
 ครั้งนี้มีลักษณะสำคัญที่ชี้ให้เห็นแนวโน้มประการหนึ่งของฝ่ายบริหารที่พยายามจะสร้างความเข้มแข็ง
 ของสถาบันตนใหม่มากกว่าฝ่ายนิติบัญญัติก็คือ ในการจัดตั้งคณะรัฐมนตรีนั้น นอกจากหลวงพิบูลฯ จะดำรง
 ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแล้ว ยังดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีกลาโหม รัฐมนตรีมหาดไทย และผู้บัญชาการทหาร
 บกอีกด้วย การดำรงตำแหน่งสำคัญ ๆ เช่นนี้ ย่อมแสดงให้เห็นว่าแนวความคิดของหลวงพิบูลฯ ในทาง
 การเมือง เป็นไปในทำนองที่ว่า ต้องการมีกำลังสนับสนุนตัวเองเป็นลำดับแรก อันมีผลสำคัญต่อสถาบัน
 ทางการเมืองที่จะจัดสร้างขึ้นไปในขณะนั้น ต้องพลอยหยุดงักไปด้วย กังวาล ความคิดในเรื่อง
 พรรคการเมือง เป็นต้น

ผลที่เกิดขึ้นภายหลังการดำรงตำแหน่งของหลวงพิบูลฯ ก็คือ การกวาดล้างจับกุมบรรดานัก
 การเมืองที่ถูกสงสัยว่าเป็นฝ่ายตรงข้ามกับรัฐบาล ลักษณะการปกครองสมัยนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ได้เริ่ม
 ไปสู่ความรุนแรงยิ่งขึ้นทุกขณะ บรรดานักการเมืองที่ถูกจับกุมจำนวนมาก ถูกศาลพิเศษ²⁴ ที่รัฐบาลจัด
 ตั้งขึ้นสั่งประหารชีวิตและจำคุกตลอดชีวิตหลายท่าน นอกจากนั้นข้อที่แสดงให้เห็นถึงความพยายามของ
 ฝ่ายบริหารที่จะลดอำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติจนฝ่ายหลังเริ่มอ่อนแอลง ก็คือ การยึดทศเฉพาะกาลให้มี
 สมาชิกสภาผู้แทนประเภทสองต่อไปอีก 10 ปี รวมเป็น 20 ปี การยึดทศเฉพาะกาลเช่นนี้ แม้จะได้รับการ
 การคัดค้าน และมีการอภิปรายกันอย่างรุนแรง แต่ในที่สุดฝ่ายบริหารก็ได้รั้งชัยชนะ ซึ่งย่อมพิจารณาได้
 ว่าการก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งของหลวงพิบูลฯครั้งนี้ เป็นก้าวสำคัญทางการเมืองและการปกครองของประเทศ
 ไทย ที่เริ่มเดินเข้าสู่วิถีทางการปกครองภายใต้การนำของทหาร หลักการใด ๆ ในลักษณะรัฐธรรมนูญ
 นิยม เป็นแต่เพียงการกำหนดความถูกต้องตามกฎหมายให้แก่บทบาทของฝ่ายทหารในการปกครองต่อไป
 เท่านั้น

24. ศาลพิเศษนี้ได้ออกจัดตั้งขึ้น ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ พุทธศักราช 2476 โดยมีวัตถุประสงค์
 ที่จะกวาดล้างสอบสวนผู้ที่อยู่ตรงกันข้ามกับรัฐบาล ภายหลังจากที่รัฐบาลได้ปราบปรามกบฏบวรเดช ซึ่ง
 เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2476 เรียบร้อยแล้ว ในครั้งนั้น พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้รับการคัดค้าน
 อย่างรุนแรงในสภา โดยกล่าวหาว่าเป็นกฎหมายที่ไม่ยอมให้จำเลยทำการต่อสู้ ว่าเป็นการทารุณ
 อฆาตปราศจากมนุษยธรรม

เหตุผลประการหนึ่งที่ส่งเสริมให้ฝ่ายทหารได้เข้าควบคุมการปกครองประเทศในสมัยนี้ก็คือ การนำนโยบายชาตินิยมมาเป็นหลักในการดำเนินอิทธิพลของชนชาวจีนกลุ่มน้อยในประเทศ และตำแหน่งอิทธิพลของฝรั่งเศสที่มีอยู่ตามแนวชายเขตแดนอินโดจีน นอกจากนั้นสถานการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 และบทบาททางทหารของญี่ปุ่น ยังมีส่วนสนับสนุนอิทธิพลของกลุ่มทหารให้มากขึ้นอีก ประจวบเหมาะก็ฝ่ายพลเรือนในขณะนั้นต่างก็ให้ความร่วมมืออย่างไม่สู้เต็มใจ จึงถูกก๊กกั๊กบทบาทให้ลดน้อยลงไปทุกที แม้รัฐธรรมนูญปี 2489 มาตรา 66 จะกีดกันข้าราชการประจำมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง²⁵ ก็ไม่สามารถกีดกันฝ่ายทหารได้ เพราะการปฏิวัติในปีต่อมาได้สร้างบทบาทแก่ฝ่ายทหารในวิถีทางการเมืองของประเทศไทยให้มียุ่อย่างเข้มแข็งตลอดมาจนถึงปัจจุบัน

หลังจากสิ้นสุดการครองอำนาจของจอมพล ป.พิบูลสงครามแล้ว สมาชิกสภาผู้แทนยิ่งย่อนแอลงไปอีก เพราะการปฏิวัติเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2501 นั้น จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ยุบสภาผู้แทนเล็กไว้รัฐธรรมนูญ และจัดตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญขึ้น โดยให้สมาชิกสภาซึ่งได้รับการแต่งตั้ง ทำหน้าที่เสมือนหนึ่งตัวแทนของสถาบันนิติบัญญัติ ดังนั้นฐานะของสภาจึงเป็นเพียงสถาบันที่คอยรับทราบและยืนยันความถูกต้องของนโยบายที่ฝ่ายบริหารต้องการจะนำมาใช้ปฏิบัติเท่านั้น ไม่มีอำนาจที่จะควบคุมคณะข้าราชการที่มาทำหน้าที่เป็นคณะรัฐมนตรีได้อย่างแท้จริง ไม่ว่าจะโดยวิธีตั้งกระทู้ถาม หรือโดยวิธีเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ

สาเหตุของการปฏิวัติครั้งนี้อาจจะกล่าวได้ว่า นอกจากความขัดแย้งของผู้นำทางการเมืองแล้ว ความประพฤติกและการปฏิบัติหน้าที่อันมิชอบของสมาชิกสภาผู้แทนบางคน ยังมีส่วนทำให้คณะปฏิวัตินำไปใช้เป็นข้ออ้างในการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้อีกด้วย ซึ่งเหตุการณ์แบบนี้ได้มาตั้งแต่สมัยหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี แล้วสมาชิกสภาผู้แทนบางคนได้ถูกกล่าวหาอย่างมีมูลความจริงว่า กระทำการอมเงินหลวงและกินจอบกินเสียมที่คณะรัฐมนตรีได้มอบให้ไปแจกจ่ายแก่ราษฎรที่ขาดแคลนเครื่องมือทำกินในระยะหลังสงครามโลกครั้งที่ 2²⁶ และเมื่อมาถึงสมัยที่ จอมพล ป.พิบูลสงคราม กลับมา

25. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489, มาตรา 66, รวมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2475 - 2502, (พระนคร: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2504)
หน้า 78

26. สมุท รุรักษะ, 26 การปฏิวัติไทยและรัฐประหาร สมัย 2489 - 2507, (พระนคร: โรงพิมพ์สื่อการพิมพ์, 2507) หน้า 367

อำนาจอีก ก็มีพฤติการณ์ที่แสดงถึงความเห็นแก่ตัวของสมาชิกสภาผู้แทนที่สังกัดพรรคฝ่ายรัฐบาล ซึ่งกระทำ การแก่งแย่งตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสำคัญ ๆ จนถึงกับแตกแยกกัน นอกจากนั้นสมาชิกสภา ผู้แทนบางคนของพรรคฝ่ายค้านก็แสดงความเห็นแก่ได้ในลาภยศ โดยหันมาเข้ากับพรรคที่สนับสนุนรัฐบาล เพื่อรับตำแหน่งบริหารที่รัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม หยิบยื่นให้²⁷ ประกอบกับพรรครัฐบาลใน ขณะนั้นเองก็ใช้วิธีแจกเงินเพื่อรักษาความสนับสนุนของลูกพรรค²⁸ อันเป็นวิธีการรักษาความสามัคคี และความเข้มแข็งของพรรคที่ผิด และก่อให้เกิดผลร้ายต่อการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองในระบบพรรค เป็นอย่างมากด้วย เหตุการณ์จึงดำเนินไปในทางเลวร้ายลงทุกที จนกระทั่งเกิดการปฏิวัติ ซึ่งจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้อ้างเหตุผลไว้ตอนหนึ่งว่า .... "สิ่งที่คณะปฏิวัติเชื่อว่ามูลเหตุของความอดเวงไม่ เรียบร้อยในวงการเมือง ก็คือบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนที่มาจากฉากรเลือกตั้งบางท่านที่ชอบใช้สิทธิ อำนาจโดยไม่ต้องรับผิดชอบอะไร ก่อความปั่นป่วนวุ่นวายจนบางครั้งต้องเอาเงินมาซื้อความเรียบร้อย ในสภา...."²⁹

การปกครองโดยคณะปฏิวัติใช้อยู่เป็นเวลานานร่วม 10 ปี ก็เลิกลงมือเมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2511 อันเป็นวันที่ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับที่ 8 และเมื่อคณะรัฐบาลได้จัดให้มีการเลือกตั้งตาม บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2512 สภาผู้แทนก็กลับมามีบทบาทอีกครั้งหนึ่ง ในครั้งนี้ ฐานะของสมาชิกสภาผู้แทนก็มีได้เข้มแข็งไปกว่าครั้งอื่น ๆ ยกเว้นครั้งที่แล้ว (2501-2511) เพราะ รัฐธรรมนูญวางรูปการปกครองในระบบกึ่งรัฐสภา กล่าวคือ ยอมรับในหลักการที่ว่ารัฐสภาเป็นสถาบัน สูงสุดในการปกครองประเทศ แต่วางหลักเป็นข้อห้ามไว้ว่า สมาชิกรัฐสภาจะใช้ได้เฉพาะอำนาจนิติ บัญญัติเท่านั้น จะไปใช้อำนาจบริหารควยในขณะที่ยังดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกรัฐสภามีได้ คงได้แต่เพียงทำ หน้าที่ควบคุมการใช้อำนาจบริหารของคณะรัฐมนตรี โดยการตั้งกระทู้ถาม หรือโดยการเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อขอทราบข้อเท็จจริง หรือเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจเท่านั้น ส่วนคณะรัฐมนตรีก็มีอำนาจขอให้ประมุข ยุบสภาผู้แทนได้เช่นกัน ซึ่งหลักนี้ก็ก่อให้เกิดความไม่พอใจแก่บรรดาสมาชิกสภาผู้แทนทั่วไป ไม่ว่าจะเป็น สมาชิกสภาผู้แทนที่สังกัดพรรคฝ่ายค้าน หรือสังกัดพรรครัฐบาล จึงได้มีการเรียกร้องให้แก้ไขบทบัญญัติ นี้อยู่เสมอ ผลจากการเรียกร้อง รวมทั้งบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนที่ปฏิบัติงานนอกเหนืออำนาจหน้าที่

27. Ibid., หน้า 508 - 511

28. กระมล ทองธรรมชาติ, Op. cit., หน้า 20

29. จากสุนทรพจน์ของ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในวันเปิดประชุมสภาาร่างรัฐธรรมนูญ ดู รายงานการ ประชุมสภาาร่างรัฐธรรมนูญ เล่ม 1 หน้า 12

ก็จะทำให้เห็นรายละเอียดในบทต่อไป ตลอดจนสถานการณ์ภายในและภายนอก ที่มีผลกระทบต่อความมั่นคง
ของประเทศ ทำให้ประเทศไทยต้องตกอยู่ภายใต้อำนาจของคณะปฏิวัติอีกครั้งหนึ่ง เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน
2514 และนับว่าเป็นการสิ้นสุดบทบาทของสภาผู้แทนตั้งแต่นั้นมา

เมื่อโครงสร้างของระบบรัฐสภาไทยเรา เปิดโอกาสให้ฝ่ายบริหารมีอำนาจเหนือกว่าฝ่ายนิติ
บัญญัติ ประกอบกับสมาชิกสภาผู้แทนบางคนไม่มีอุดมคติแน่นอน มีความสำคัญความเข้าใจในหน้าที่และความ
รับผิดชอบในฐานะที่เป็นผู้แทนของประชาชนน้อย³⁰ จึงทำให้ฐานะและบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนไม่มึ
อะไรกับเครื่องมือที่คอยสร้างความชอบธรรมให้แก่ฝ่ายบริหาร มากกว่าที่จะเป็นตัวแทนของความคิดเห็น
และความต้องการของประชาชนในประเทศ แม้จะมีช่วงเวลาบางตอนที่ทำให้ฝ่ายนิติบัญญัติหลุดพ้นจากฝ่าย
บริหาร ดังเช่นบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฉบับปี 2489 ที่กำหนดให้รัฐสภาประกอบด้วยสมาชิกที่มาจากกา
เลือกตั้งทั้งหมด และห้ามข้าราชการประจำเข้าดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยเด็ดขาด พร้อมทั้งให้
เสรีภาพในการจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นด้วย³¹ ก็เป็นอยู่ได้ไม่นาน เพราะบรรดาผู้มีอำนาจของไทย
ทนความเย้ายวนในลาภยศต่าง ๆ ไม่ไหว ต้องเข้ามาผูกขาดอำนาจในการปกครองประเทศเสียเอง
แทนที่จะปล่อยให้อำนาจนั้นตกไปอยู่ในมือของประชาชนตามหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย จึงได้
เกิดการปฏิวัติ รัฐประหาร กบฏ และเปลี่ยนคณะรัฐบาลกันอยู่เสมอ รวมมีการปฏิวัติ รัฐประหาร กบฏ
12 ครั้ง³² และเปลี่ยนรัฐบาล 32 ครั้ง³³ ภายในช่วงระยะเวลา 41 ปี นับแต่ พ.ศ. 2475 แต่การ
ปฏิวัติรัฐประหารนี้ บางทีก็มีสาเหตุมาจากความประพฤติและบทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนโดยตรง เพราะ
ในบางครั้งความผันผวนทางการเมือง ทำให้สมาชิกสภาผู้แทนบางส่วนพอจะมีอำนาจขึ้นมาบ้าง ด้วย
ตระหนักดีว่ารัฐบาลจะต้องอาศัยเสียงสนับสนุนของตน ก็พากันข่มขู่และเรียกร้องผลประโยชน์หรือตำแหน่ง

30. วิชัย สุวรรณรัตน์, "การปฏิวัติ รัฐประหารและกบฏภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.
2475" ใน ชัยอนันต์ สมุทรวณิช เสรฐภูพร คูศรีพิทักษ์ แสง รัตน์มงคลมาศ (บรรณาธิการ)
Op. cit., หน้า 129

31. เจาวันวัศ สุธาสภา, พรรคการเมือง, (พระนคร: บริษัทสยามพัฒนาจำกัด, 2511) คุราย
ละเอียด หน้า 75 - 93

32. วิชัย สุวรรณรัตน์, Op. cit., หน้า 85 - 128

33. มนุชญ์ วัฒนโกเมร, "การพัฒนาการเมืองไทย การวิเคราะห์และแนวทางเลือกบางประการ"
ชัยอนันต์ สมุทรวณิช เสรฐภูพร คูศรีพิทักษ์ แสง รัตน์มงคลมาศ (บรรณาธิการ) Ibid.,
หน้า 284

หน้าที่ทางการเมืองเป็นเครื่องตอบแทน จนกระทั่งรัฐบาลเองไม่สามารถที่จะสนองความต้องการได้ จึง
 หมายถาวรบางอย่างยุติการกระทำนี้เสีย

3. ความสนใจของประชาชนที่มีต่อสถาบันรัฐสภา

ในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยนั้น ความมั่นคงและความเข้มแข็งของสถาบันรัฐสภา
 ขึ้นอยู่กับประชาชนว่าจะให้ความสนใจและสนับสนุนแค่ไหน ซึ่งพอจะวัดได้จากการไปใช้สิทธิออกเสียง
 เลือกตั้งในทุก ๆ ครั้งที่ผ่านมา ³⁴

ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2476 เป็นการเลือกตั้งทั่วไปโดยทางอ้อม คือเลือก
 ผู้แทนตำบลก่อน แล้วผู้แทนตำบลเลือกผู้แทนราษฎรอีกทีหนึ่ง ผลการเลือกตั้งปรากฏว่าไ้ผู้แทนราษฎร
 78 คน มีผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 4,278,231 คน ผู้มาใช้สิทธิ 1,773,532 คน คิดเฉลี่ยเป็นร้อยละ 41.45
 จังหวัดที่มีผู้มาใช้สิทธิมากที่สุดคือจังหวัดเพชรบุรี เฉลี่ย 78.82% ส่วนจังหวัดที่มีผู้มาใช้สิทธิน้อยที่สุดได้
 แก่จังหวัดแม่ฮ่องสอน 17.71% สมาชิกประเภทที่ 1 ชุกนี้สิ้นสุดลงเพราะถึงคราวออกตามวาระ

ครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2480 โดยอาศัยพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พ.ศ. 2475
 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 3 พ.ศ. 2479 เป็นเกณฑ์ กฎหมายฉบับนี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงหลักการบางประการ
 กล่าวคือ เปลี่ยนจากการเลือกตั้งทางอ้อมมาเป็นการเลือกตั้งโดยตรง คือให้ราษฎรเลือกผู้แทนราษฎร
 เอง การเลือกตั้งครั้งนี้เลือกโดยวิธีแบ่งเขต แต่ละเขตให้เลือกผู้แทนราษฎรได้เพียง 1 คนโดยถือเกณฑ์
 ราษฎรสองแสนต่อผู้แทนราษฎร 1 คน ผลการเลือกตั้งปรากฏว่าไ้ผู้แทนราษฎร 91 คน ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง
 6,123,239 คน ผู้มาใช้สิทธิ 2,462,535 คน คิดเฉลี่ยเป็นร้อยละ 40.22% จังหวัดนครนายกเป็น
 จังหวัดที่มีผู้มาใช้สิทธิมากที่สุดเฉลี่ยได้ 80.50% และจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีผู้มาใช้สิทธิน้อยที่สุด 22.24%

ครั้งที่ 3 เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2481 เป็นผลมาจากไ้มีพระราชกฤษฎีกายกผู้แทน
 ราษฎรเมื่อวันที่ 11 กันยายน 2481 เพื่อให้เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนประเภทที่ 1 ขึ้นใหม่ภายใน 90
 วัน เป็นการเลือกโดยตรงด้วยวิธีการแบ่งเขต ถือเกณฑ์จำนวนราษฎรสองแสนคนต่อผู้แทน 1 คน
 ผลการเลือกตั้งปรากฏว่าไ้ผู้แทนราษฎร 91 คน ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 6,310,172 คน ผู้มาใช้สิทธิ
 2,210,332 คน เฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 35.03% จังหวัดที่มีผู้มาใช้สิทธิมากที่สุด ไ้แก่จังหวัดนครนายก
 เฉลี่ย 67.36% และจังหวัดศรีสะเกษมีผู้มาใช้สิทธิน้อยที่สุดเฉลี่ยได้ 16.28%

34. เสรฐภูพร กุศรีพิทักษ์, "รัฐสภา - ภูมิหลังของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทย รุ่น พ.ศ. 2476 -
 2512" Ibid., หน้า 137 - 142

สมาชิกภาพของผู้แทนราษฎรชุดนี้ มีอายุอยู่ในวาระนานกว่าปกติ 4 ปี เพราะว่าได้มีพระราชบัญญัติขยายกำหนดเวลาอยู่ในตำแหน่งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2485 และ พ.ศ. 2487 โดยได้ขยายวาระที่ครบกำหนดออกตามวาระของสมาชิกไปอีกคราวละ 2 ปี ตามรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2485 มาตรา 18 รวมสองคราวด้วยกัน จึงทำให้สมาชิกภาพของผู้แทนราษฎรชุดนี้ยาวนานถึง 8 ปี

ครั้งที่ 4 เมื่อวันที่ 6 มกราคม 2489 ซึ่งเป็นผลมาจากการยุบสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2488 ลักษณะการเลือกตั้งครั้งที่ 4 เป็นการเลือกตั้งโดยตรงด้วยวิธีแบ่งเขต ถือเกณฑ์จำนวนราษฎรสองแสนคนต่อผู้แทน 1 คน ผลการเลือกตั้งปรากฏว่าได้ผู้แทนราษฎร 96 คน ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง 6,431,827 คน ผู้มาใช้สิทธิ 2,091,788 คน เฉลี่ยร้อยละ 32.52% จังหวัดบุรีรัมย์มีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งมากที่สุด 54.65% และจังหวัดที่มีผู้มาใช้สิทธิน้อยที่สุดได้แก่จังหวัดสุพรรณบุรี เฉลี่ยได้ 13.40% และจังหวัดแม่ฮ่องสอนไม่มีการเลือกตั้ง เพราะมีผู้สมัครเพียงคนเดียว

ครั้งที่ 5 เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2489 เนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2489 ได้กำหนดให้เพิ่มสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขึ้นจากเดิม จึงได้มีการเลือกตั้งเพิ่มเติมเฉพาะใน 47 จังหวัด ด้วยวิธีการแบ่งเขต ผลการเลือกตั้งปรากฏว่าได้ผู้แทนราษฎร 82 คน รวมกับการเลือกตั้งครั้งที่ 4 จำนวน 96 คน เป็น 178 คน ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง (เฉพาะใน 47 จังหวัด) 5,819,662 คน ผู้มาใช้สิทธิ 2,026,823 คน เฉลี่ยได้ 34.92% จังหวัดสกลนครมีผู้มาใช้สิทธิมากที่สุด 57.49% จังหวัดกันทรวิชัยมีผู้มาใช้สิทธิน้อยที่สุด 16.62%

ครั้งที่ 6 เมื่อวันที่ 29 มกราคม 2491 เป็นการเลือกตั้งโดยตรงด้วยวิธีการรวมเขต จังหวัด ถือเกณฑ์จำนวนราษฎรสองแสนคนต่อผู้แทน 1 คน ผลการเลือกตั้งปรากฏว่าได้ผู้แทนราษฎร 99 คน มีผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 7,176,891 คน มีผู้มาใช้สิทธิ 2,117,474 คน เฉลี่ย 26.54% ระนอง เป็นจังหวัดที่มีผู้มาใช้สิทธิมากที่สุด 58.69% และจังหวัดลำปางไม่มีการเลือกตั้ง เพราะมีผู้สมัครเพียง 2 คน เท่าจำนวนที่จะพึงมีผู้แทนได้

ครั้งที่ 7 เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2492 เป็นการเลือกตั้งเพิ่มเติมเฉพาะใน 19 จังหวัด ทั้งนี้ เพราะได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2492 ซึ่งต้องเพิ่มสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้ครบถ้วนตามบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ เป็นการเลือกตั้งโดยตรงด้วยวิธีการรวมเขต จังหวัด ถือเกณฑ์จำนวนราษฎรแสนห้าหมื่นคนต่อผู้แทน 1 คน ผลการเลือกตั้งปรากฏว่าได้ผู้แทนราษฎรเพิ่มขึ้น 21 คน ผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้ง 3,518,276 คน (เฉพาะใน 19 จังหวัดที่มีการเลือกตั้ง) มีผู้มา

ใช้สิทธิ 870,208 คน เฉลี่ยได้ 24.72% จังหวัดสกลนครมีผู้มาใช้สิทธิมากที่สุด 45.12% และจังหวัดอุดรธานีมีผู้มาใช้สิทธิน้อยที่สุด 12.02%

ครั้งที่ 8 เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2495 เนื่องจากมีการประกาศเลิกใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2492 เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2494 และใกล้กลับมาใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2475 แทน สมาชิกสภาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทุกคนจึงสิ้นสุดลง เป็นการเลือกตั้งโดยตรงด้วยวิธีรวมเขตจังหวัด คือเกณฑ์ราษฎรแสนห้าหมื่นคนต่อผู้แทน 1 คน ผลการเลือกตั้งปรากฏว่าได้ผู้แทนราษฎร 123 คน ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 7,602,591 คน ผู้มาใช้สิทธิ 2,961,291 คน เฉลี่ยได้ 38.76% จังหวัดสระบุรีมีผู้มาใช้สิทธิมากที่สุด 77.78% จังหวัดพระนครมีผู้มาใช้สิทธิน้อยที่สุด 23.03% และจังหวัดระยองไม่มีการเลือกตั้งเพราะสมัครเพียงคนเดียว

ครั้งที่ 9 เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2500 เนื่องจากผู้แทนราษฎรถึงคราวออกตามวาระ เป็นการเลือกตั้งโดยตรงด้วยวิธีรวมเขต คือเกณฑ์จำนวนราษฎรแสนห้าหมื่นคนต่อผู้แทน 1 คน ผลการเลือกตั้งได้ผู้แทนราษฎร 160 คน จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 9,895,039 คน ผู้มาใช้สิทธิ 5,668,566 คน เฉลี่ย 57.50% จังหวัดสระบุรีมีผู้มาใช้สิทธิหรือออกเสียงมากที่สุด 93.30% และจังหวัดสุพรรณบุรีมีผู้มาใช้สิทธิน้อยที่สุด 42.06%

ครั้งที่ 10 เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2500 เป็นผลมาจากเมื่อ 16 กันยายน 2500 คณะทหารภายใต้การนำของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ทำการรัฐประหารยึดอำนาจการปกครองจากรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม และต่อมาได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2475 แก้ไขเพิ่มเติม 2495 ทำให้สมาชิกภาพแห่งรัฐสภาสิ้นสุดลงตั้งแต่วันที่ 18 กันยายน 2500 เป็นการเลือกตั้งโดยตรงด้วยวิธีรวมเขต คือเกณฑ์ราษฎรแสนห้าหมื่นคนต่อผู้แทน 1 คน ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 9,911,118 คน ผู้มาใช้สิทธิ 4,370,586 คน เฉลี่ยได้ 40.10% จังหวัดระนองมีผู้มาใช้สิทธิมากที่สุด 73.00% และจังหวัดอุดรธานีมีผู้มาใช้สิทธิน้อยที่สุด 29.92% ได้ผู้แทนราษฎร 160 คน

ครั้งที่ 11 เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2512 หลังจากไต่สวนการเลือกตั้งและใช้รัฐธรรมนูญมาเป็นเวลา 10 ปีเศษ นับแต่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ทำการปฏิวัติครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2501 เป็นการเลือกตั้งโดยตรงด้วยวิธีรวมเขต คือเกณฑ์ราษฎรแสนห้าหมื่นคนต่อผู้แทน 1 คน ผลการเลือกตั้งปรากฏว่าได้สมาชิกสภาผู้แทน 219 คน ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง 14,820,180 คน ผู้มาใช้สิทธิ 7,285,832 คน คิดเป็นร้อยละ 49.16% จังหวัดระนองมีผู้มาใช้สิทธิมากที่สุด 73.95% จังหวัดพระนครมีผู้มาใช้สิทธิน้อยที่สุด 36.66%

สรุปแล้วจะเห็นได้ว่า การเลือกตั้งทั่วไป 11 ครั้งนั้น มีเพียง 2 ครั้งเท่านั้นที่มีการเลือกตั้งทั่วไป เนื่องจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องออกตามวาระ 4 ปี คือ การเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2480 กับ การเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 9 เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2500 นอกจากนั้น เป็นการเลือกตั้งเพิ่มตามบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญจำนวน 2 ครั้ง คือ การเลือกตั้งครั้งที่ 5 เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2489 และการเลือกตั้งครั้งที่ 7 เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2492 และมีการเลือกตั้งทั่วไป เพราะเหตุที่มีความผันผวนทางการเมือง ต้องยุบสภาโดยรัฐบาลลาออกไป 2 ครั้ง คือ การเลือกตั้งครั้งที่ 3 เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2481 กับ การเลือกตั้งครั้งที่ 4 เมื่อวันที่ 6 มกราคม 2489 นอกจากนั้น มีการเลือกตั้งทั่วไป เพราะมีการเปลี่ยนแปลงล้มล้างรัฐธรรมนูญอีกห้าครั้งด้วยกัน

จากผลของการเลือกตั้งทุกครั้งที่ผ่านมา นี้ แสดงให้เห็นว่าสถาบันนิติบัญญัติไม่ได้รับความสนใจจากประชาชนเท่าที่ควร เนื่องจากไม่มีครั้งใดเลยที่ประชาชน จะไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งเกิน 50% ยกเว้นการเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2500 (57.50%) ที่ได้ชื่อว่ามี การทุจริตเกิดขึ้นมากที่สุด จนกระทั่งนักศึกษาศึกษาและประชาชนต้องเดินขบวนประท้วง

เหตุที่ประชาชนให้ความสนใจในการไปลงคะแนนออกเสียงเลือกตั้งน้อยนั้น นอกจากเป็นเพราะไม่สะดวกและเห็นความสำคัญในการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนแล้ว ยังอาจจะ เป็นเพราะว่าไม่มีความรู้ความเข้าใจในความสำคัญของการใช้สิทธิเลือกตั้งเพื่อปกครองตนเองอีกด้วย ทั้งนี้ เนื่องจากสภาผู้แทนยังเป็นของใหม่สำหรับประเทศไทย ประกอบกับประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศยังได้รับการศึกษาในระดับต่ำ จึงทำให้นักการเมืองบางคนใช้ศิลปะในการเร้าอารมณ์จูงใจให้ประชาชนมาออกเสียงให้กับตนได้ง่าย รวมทั้งมีโอกาสใช้เงินทองเป็นอามิสสินจ้างในการจูงใจอีกด้วย ถ้าหากว่าจะมีการอธิบายถึงความสำคัญ ของสิทธิเลือกตั้งนี้ให้ประชาชนได้เข้าใจอย่างพอเพียง ตลอดจนเผยแพร่ให้ทราบอย่างกว้างขวาง รวมทั้งแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ที่เป็นเหตุให้ประชาชนไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง แล้วก็อาจเชื่อได้ว่าคุณภาพของสมาชิกสภาผู้แทนจะดีขึ้นกว่าเดิม และสามารถปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ สมกับความต้องการของประชาชน

4. บทบาทของนักศึกษาคณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง

นักศึกษาคณะนิติศาสตร์เป็นกลุ่มบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการเมืองอยู่ไม่น้อย ในประเทศสหรัฐอเมริกาถึงกับมีผู้กล่าวเชิงล้อว่า กำลังของพวกวัยรุ่นหนุ่มสาวนี้ กำลังจะเป็นอำนาจที่ 5 หรือฐานันดรศักดิ์ที่ 5 (Fifth-power) ของการปกครอง เพิ่มจากฐานันดรศักดิ์ที่ 4 เดิม อันได้แก่ อำนาจอธิปไตย อำนาจตุลาการ อำนาจบริหาร

อำนาจศาล และอำนาจหนังสือพิมพ์³⁵ มีผู้ให้คำจำกัดความนิสิตนักศึกษา (students) ว่าจะ
 เป็นของประเทศใดก็ได้แก่คนหนุ่มสาวซึ่งมีสติปัญญาสูงกว่าคนทั่วไป เป็นคนที่มีอุดมคติมากกว่าวัยอื่น
 มีกำลังวังชาและพลังที่จะทำงานมาก มีความกระตือรือร้นที่จะแสวงหาความก้าวหน้า ปรับปรุงสิ่งแวดล้อม
 มีความอยากรู้อยากเห็นโดยเฉพาะเหตุผล ซึ่งจะใช้อธิบายปรากฏการณ์ธรรมชาติหรือชีวิต³⁶
 นอกจากนั้นยังเชื่อว่าพวกนี้เป็นกำลังใหม่ของประชาธิปไตย เพราะมีแนวความคิดใหม่ ๆ ซึ่งมีอคติน้อย
 กว่าพวกคนแก่ และเปิดเผยอย่างจริงจังต่อปัญหาต่าง ๆ ของชาติ³⁷ นิธิ เอียวศรีวงศ์ ได้พูดถึงปัญญา
 ชนไทย (ซึ่งส่วนใหญ่เรามักใช้แทนค่านิสิตนักศึกษา) ว่า คือผู้ที่แสดงความคิดเห็นของตน เกี่ยวกับปัญหา
 ทางเศรษฐกิจหรือวัฒนธรรม หรือปัญหา (วิชาการและปรัชญา) หรือการเมือง หรือศีลธรรมของสังคม
 หรือของมนุษยชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ จนกระทั่งทำให้เกิดการกระทำตามความคิดนั้นเป็นกลุ่มก้อน
 หรือทำให้คนกลุ่มใหญ่กลุ่มหนึ่งในสังคมคิดตามนั้น³⁸ ความสำคัญของนิสิตศึกษานี้ บางท่านถึงกับ
 กล่าวว่าป็นตัวชี้ชะตา หรืออนาคตของบ้านเมืองที่เดียว สมกับคำของเจ้าคุณศรราชย์พิพัฒน์ที่ว่า "นักศึกษา
 เป็นหลักชัยแห่งชาติ"³⁹

จากการศึกษาของ Almond และ Verba ในหนังสือชื่อ The Civic Culture
 ก็ได้ชี้ให้เห็นว่า การศึกษาทำให้บุคคลมีความรู้เรื่องการเมืองดีขึ้น มีความเชื่อมั่นสูงในบทบาททางการเมือง
 ของตนและก่อให้เกิดวัฒนธรรมทางการเมืองที่แตกต่างไปจากบุคคลที่มีการศึกษาน้อย เช่น บุคคลที่
 มีการศึกษาสูงย่อมจะมีความสนใจทางการเมืองและมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงกว่าบุคคลที่มีการศึกษา
 ต่ำเป็นต้น⁴⁰

35. พลโทแสวง เสนาณรงค์, "ความรับผิดชอบของนิสิตนักศึกษาไทยปัจจุบัน", วารสารสภาการศึกษา
 แห่งชาติ, ปีที่ 4, ฉบับที่ 1 เดือนสิงหาคม 2512, หน้า 19
36. บุญชนะ อัครถาวร, "บทบาทของนักศึกษาในต่างประเทศ" รัฐศาสตร์นิเทศ, ปีที่ 5, เล่มที่ 2
 เดือนมิถุนายน 2512, หน้า 158
37. เหตุผลของสมาชิกสภาผู้แทนในประเศอังกฤษที่จะลดอายุผู้มีสิทธิเลือกตั้งจากเดิม 21 ปี มาเหลือ
 18 ปี, พลโทแสวง เสนาณรงค์, Op. cit., หน้า 21
38. นิธิ เอียวศรีวงศ์, "ปัญญาชนไทย" สังคมศาสตร์ปริทัศน์, ฉบับที่ 2 ปีที่ 7 เดือนกรกฎาคม 2514,
 หน้า 76
39. พลโทแสวง เสนาณรงค์, Op. cit., หน้า 22
40. Almond and Verba, Op. cit., pp. 299 - 306

สำหรับประเทศไทย บทบาทของนิสิตนักศึกษามีต่อการเมือง เริ่มต้นเมื่อคณะราษฎรจัดตั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองขึ้น เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2477 โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในทางการเมืองและการบริหารโดยกว้างขวาง เพื่อที่จะได้มีส่วนในการจัดการบ้านเมืองได้โดยถูกต้องตามระบอบประชาธิปไตย⁴¹ ทั้งนี้เพราะปัญหาหนึ่งที่เกิดขึ้นหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองในครั้งนั้นก็คือ ความไม่พร้อมของประชาชนส่วนใหญ่ในด้านการศึกษาและความรอบรู้ในขบวนการปกครองระบอบประชาธิปไตย นอกจากคณะผู้ก่อการเพียงส่วนน้อยแล้ว ยังมองไม่เห็นใครในหมู่ประชาชนที่จะเข้าใจ และมีจำนวนมากพอที่จะเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการดำเนินการตามระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นของใหม่ในประเทศไทยให้ดำเนินไปได้อย่างดี

ผลแห่งความพยายามของคณะราษฎรในการสร้างสถาบันศึกษาดังกล่าวนี้ ปรากฏว่ามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองมีลักษณะเป็นอุปกรณต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยในสมัยเริ่มต้นของประเทศไทยอยู่เป็นอย่างมาก อัตราเฉลี่ยผู้สำเร็จการศึกษาทางการปกครองต่อจำนวนพลเมืองสูงขึ้น และลักษณะกระจายผลผลิตของสถาบันก็เป็นไปอย่างกว้างขวาง คือกระจายอยู่ในวงการเมืองชนบท ประเทศในระดับปกติ เช่น ได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และบางคนที่ได้มีส่วนร่วมในรัฐบาล โดยได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรี ในด้านบริหารก็มีผู้สำเร็จการศึกษาเข้าประจำรับราชการในกระทรวง ทบวงกรมและหน่วยงานของรัฐบาลต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก⁴²

อย่างไรก็ดี การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาในครั้งนั้น มิได้มีลักษณะเป็นการรวมพลังเพื่อกระทำการใดกิจการหนึ่ง โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับรัฐสภาด้วยแล้ว พบว่าไม่ได้เกิดขึ้นบ่อยนัก ทั้งนี้เนื่องจากประเทศไทยมีการเลือกตั้งน้อยครั้งและไม่ติดต่อกันมาเสมอเป็นระยะเวลาอันยาวนานพอควรอย่างประเทศประชาธิปไตยทั้งหลาย⁴³ ที่สำคัญและเห็นเด่นชัดอันแตกต่างจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองในครั้งก่อน ๆ ก็คือการเกินขบวนการเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2500 ซึ่งได้ถูกจารึกลงในประวัติศาสตร์ของเมืองไทยในสมัยประชาธิปไตยว่า ไม่มีการเลือกตั้งครั้งใดจะสกปรกเลวร้ายเท่า⁴⁴

41. บุญเป็น วอทอง, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง กำเนิดและความเกี่ยวพันกับระบอบประชาธิปไตย, (พระนคร: โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2512) หน้า 39

42. โปรกตุทาร์วางวิเคราะห์ผลผลิตของสถาบันมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองในระยะสิบปีแรกของการก่อตั้งขึ้น, *Ibid.*, หน้า 115 - 125

43. สุจิต บุญบงการ, *Op. cit.*, หน้า 14

44. หนังสือพิมพ์สารเสรี ฉบับวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2500

ทั้งนี้เพราะมีการทุจริตคดโกงกันอย่างซึ่ง ๆ หน้า โดยเจ้าหน้าที่ของบ้านเมืองรู้เห็นเป็นใจ จนกระทั่งประชาชนผู้สุจริตและนิสิตนักศึกษาทนไม่ได้ ต้องลงมือปฏิบัติการป้องกันการทุจริตครั้งนี้เอง ⁴⁵

การเกินขอบประทุ้งการเลือกตั้ง จะไม่เกิดขึ้นอย่างเด็ดขาดถ้าปราศจากการริเริ่มจากนิสิตนักศึกษา โดยเฉพาะบทบาทของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทั้งนี้เพราะประชาชนส่วนใหญ่ไม่อยู่ในฐานะที่จะเป็นผู้นำในการเกินขอบนี้ได้ เนื่องจากการรวมกลุ่มไม่ถึพอ และรัฐบาลให้ความเกรงใจน้อยกว่าพวกนิสิตนักศึกษา แม้ว่าจะมีการออกไปปลิวประทุ้งในรูปของประชามติจากประชาชนใจความว่า ⁴⁶

1. ขอให้คณะรัฐบาลลาออกทั้งชุด เพราะเป็นการนำละอายที่การเลือกตั้งครั้งนี้สกปรกเป็นประวัติการณ์ของโลก ถ้าขึ้นอยู่กับทั่วโลกจะไม่มาถึง

2. ถ้าขึ้นอยู่กับพวกเราประชาชนคนไทยทั้งชาติจะสู้ ทั้ง ๆ ที่เราไม่มีอาวุธอยู่ในมือ เราจะไม่ยอมเสียอำนาจอกรมาเลี้ยงรัฐบาลนี้อีกต่อไป ถ้าจะจับเรา ท่านจะไม่มีที่ซึ่งเราตั้งยี่สิบล้านคน

3. เท้าที่พวกเราคอยกาลเวลาที่จะได้เป็นประชาธิปไตย ตลอดเวลาที่พวกของรัฐบาลนี้ปกครองประเทศมาเป็นเวลานาน เหลือทนแล้ว ครั้นนี้เป็นครั้งสุดท้าย

4. ขอให้คณะรัฐบาลสละเก้าอี้ ถ้าท่านคิดว่าท่านมีเงิน ท่านจะไปอยู่ต่างประเทศนั้น จงอย่าคิดเลย ท่านจะทนพอที่จะเอาหน้าของท่านไปให้เขาดูหรือ

ก็ไม่บังเกิดผลในการจูงใจให้ประชาชนต่อต้านมากนัก เนื่องจากหาผู้รับผิดชอบโดยตรงไม่ได้ ไม่เหมือนกับการรณรงค์ของนิสิตนักศึกษาซึ่งมีการดำเนินงานเป็นขั้นเป็นตอน เริ่มด้วยการติดโปสเตอร์ต่อต้านที่มหาวิทยาลัยของนิสิตจุฬาฯ บริเวณหน้าหอประชุมและต้นจามจุรี มีข้อความแตกต่างกัน เป็นต้นว่า "ตัวเป็นไทย ใจอย่าเป็นทาส"....."เราไม่ต้องการทองเหิน แต่เราต้องการประชาธิปไตย"....."ประชาธิปไตยจะสมบูรณ์อยู่ที่การต่อสู้ของนิสิตนักศึกษาประชาชน"....."เพื่อแสดงความบริสุทธิ์ ส.ส.พระนครจงลาออก"....."ชาติจะล่มจมใครจะทนทุกข์นี้".....และอื่น ๆ จากนั้นก็เรียกร้องให้นิสิตนักศึกษามาประชุมอภิปรายแสดงความคิดเห็นโจมตีความสกปรกของการเลือกตั้ง ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 2 มีนาคม 2500 เวลา 09.00 น. พร้อมกับเรียกร้องให้ พล.อ.อ.มณี

45. หนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวัน ฉบับวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2500

46. หนังสือพิมพ์สารเสรี ฉบับวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2500

47. หนังสือพิมพ์สารเสรี ฉบับวันที่ 6 มีนาคม 2500

มหาสันตะเวษยันตวังสฤษดิ์ อธิการบดี ลาออกจากพรรคเสรีมนังคศิลา และยื่นข้อเรียกร้องต่อรัฐบาล⁴⁸ คือ

1. เราขอให้รัฐบาลประกาศเลิกภาวะฉุกเฉินโดยเร็ว และตอบควยวาทางชาติ ที่รัฐบาลอาจในการประกาศภาวะฉุกเฉินนั้นคือชาติได้⁴⁹
2. เราขอให้การเลือกตั้งทั่วประเทศครั้งนี้เป็นโมฆะ และทำการเลือกตั้งใหม่ภายใน 1 เดือน
3. ในการเลือกตั้งครั้งใหม่ ขอให้แต่งตั้งนิสิตนักศึกษาเป็นกรรมการเลือกตั้ง
4. ให้สืบสวนเอาผู้กระทำผิดโดยกอกวนหรือทุจริตการเลือกตั้งครั้งนี้ มาลงโทษโดยเร็ว
5. ขอให้ตอบให้เราทราบผลของการเรียกร้องนี้ ภายใน 24 ชั่วโมง
6. ถ้าหากคำเรียกร้องต่อรัฐบาลนี้ไม่เป็นผล ก็ขอให้เรียกร้องให้ผู้ได้รับเลือกตั้งทั้งหมดลาออก

ในการประชุมอภิปรายครั้งนั้น จากการสัมภาษณ์ศาสตราจารย์ ดร. กระมล ทองธรรมชาติ ซึ่งเป็นผู้หนึ่งที่ร่วมอยู่ในหอประชุมขณะที่รับราชการเป็นอาจารย์ฝึกหัดอยู่ที่ ไทกลาววามูลเหตุที่ทำให้ นิสิตนักศึกษา กระตือรือร้นที่จะกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดลงไป อันเป็นการประท้วงการเลือกตั้ง ก็เพราะโคแรงกระสุน แรงสนับสนุนจากจอมพลสฤษดิ์ ชนะรัชต์ ให้ได้รับความมั่นใจว่า จะไม่ประสมกับภัยอันตรายต่าง ๆ จากรัฐบาล ซึ่งเขมวงวคในเรื่องนี้มาก เพราะเคยมีตัวอย่างเกิดขึ้นแล้ว คราวที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ถูกปิดเป็นเวลา 1 ปี เนื่องจากมีส่วนร่วมในกบฏวังหลวง จอมพลสฤษดิ์ ชนะรัชต์ ในฐานะผู้รักษาพระนคร ไทกลาววาม กลางที่ประชุมว่า ... "รัฐบาลประกาศไม่ให้เดินขบวน พวกคุณจะไปเดินกลางถนนไม่ได แต่ถาเดินบนทางเท้า ผมก็ไม่เห็นว่ามันจะผิดกติกาตรงไหน"... หรือ ... "ถ้าพวกคุณเดินไปทางซ้ายผมจะเดินไปทางขวา!.. จากคำพูดดังกล่าว ทำให้จอมพลสฤษดิ์ ชนะรัชต์ กลายเป็นขวัญใจของนิสิตนักศึกษาไปในทันที และเมื่อการประชุมปรึกษาผู้ตอง นิสิตคนหนึ่งก็ประกาศว่าเขาจะเดินนำขอเรียกร้องนี้ไปยื่นให้ผู้มีอำนาจที่กระทรวงมหาดไทยในตอนเที่ยงวัน และมีใครขอร้องหรือชักชวนให้ใครเดินตามเขาไป ก็ปรากฏว่ามีนิสิตนักศึกษาจากมหาวิทาลัยอื่น ๆ ต่างก็นำขอเรียกร้องนี้ พยอยกันออกจากจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัยมุ่งหน้าไปยังกระทรวงมหาดไทยควยเซนเดียวกัน ขณะที่นิสิตนักศึกษาต่างคนต่างเดินไปกระทรวงมหาดไทยนั้น ได้มีประชาชนตามถนนหนทางสมทบติดตามไปด้วย เมื่อไปถึงกระทรวงมหาดไทย นิสิตได้เรียกร้องให้พระยารามราชภักดิ์ ปลัดกระทรวงมหาดไทย ชูแจงและให้นำขอเสนอยื่นต่อ จอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี จอมพล ป.ขอให้นิสิต นักศึกษา ตั้งผู้แทนมหาวิทยาลัยละ 10 คน ไปเจรจาทำเนียบรัฐบาล ในวันที่ 3 มีนาคม 2500 เวลา 10.00 น. แต่นิสิตนักศึกษาไม่ยินยอม อางว่าไม่มีหัวหน้า ขอให้ไปทั้งหมด เมื่อใดเวลา 17.00 น. ขบวนของนิสิตนักศึกษาก็เคลื่อนออกจากกระทรวงมหาดไทย ไปตามถนนราชดำเนิน โดยมีประชาชนมาสมทบควยนับจำนวนได้หลายหมื่นคน

เมื่อไปถึงทำเนียบรัฐบาล ก็เรียกร้องให้ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ชูแจงตอบคำถามเรื่องการทุจริตในการเลือกตั้ง เหตุผลในการประกาศภาวะฉุกเฉิน และคำเรียกร้องที่ต่อรัฐบาล 5 ข้อ ซึ่งจอมพล ป.ก็โต้แย้งว่าการเลือกตั้งจะสุจริตหรือไม่ก็แล้วแต่คดี หลังจากนั้น ในวันรุ่งขึ้น นิสิตนักศึกษาก็มาประชุมกันที่จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัยอีก เพื่อตกลงถึงวิธีการบางอย่าง เพื่อให้ขอเรียกร้องที่เสนอไปแล้วเป็นผลสำเร็จ พรอมกันนั้น ก็มีนิสิตบางคนเสนอขอให้เลือกกำหนดสอออกไป แต่นิสิตส่วนใหญ่ไม่เห็นควย

---

48. หนังสือพิมพ์สารเสรี ฉบับวันที่ 3 มีนาคม 2500
 49. คุรายละเอียดยของคำแถลงการณ์ ในสยามรัฐรายวัน ฉบับวันที่ 2 มีนาคม 2500
 50. หนังสือพิมพ์สารเสรี ฉบับวันที่ 3 มีนาคม 2500

โดยให้เหตุผลว่าการสอบเป็นเรื่องส่วนตัว⁵¹

ระหว่างที่นิสิตนักศึกษาดำเนินการต่อสู้อยู่นี้ ก็ถูกโจมตีจากกรมประชาสัมพันธ์อยู่เนือง ๆ จนต้องแถลงการณ์ให้ประชาชนทราบบ้าง เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องว่า การประท้วงและเสนอข้อเรียกร้องต่อรัฐบาลครั้งนี้ พวกนิสิตนักศึกษาระทำไปด้วยเจตนาบริสุทธิ์ เพื่อรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมของประเทศไทย มิได้เป็นเครื่องมือของบุคคลใด หรือพรรคใด ทั้งเช่นวิทยุของหน่วยราชการบางแห่งกล่าวหาเลย⁵²

การเดินขบวนประท้วงการเลือกตั้งของนิสิตนักศึกษา และประชาชน ในครั้งนี้ มีหลายท่านได้ตั้งข้อสงสัยถึงความสำเร็จว่า เป็นผลมาจากการสนับสนุนของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ โดยชี้ให้เห็นถึงความแตกแยกของผู้นำทางการเมืองระหว่าง จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กับจอมพล ป.พิบูลสงคราม ซึ่งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในระบายนั้น ก็มีแนวโน้มสนับสนุนข้อสงสัยค่อนข้างพอเพียง เป็นต้นว่า การตั้งพรรคสหภูมิ โดยมีนายสุกิจ นิมมานเหมินทร์ สมาชิกสภาผู้แทนจังหวัดเชียงใหม่ เป็นหัวหน้าพรรค และนายสงวน จันทรสาชา สมาชิกสภาผู้แทนจังหวัดนครพนม น้องชายจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นเลขาธิการพรรค ดำเนินการสนับสนุนจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ อย่างลับ ๆ อันทำให้เสถียรภาพของรัฐบาล ซึ่งไม่ค่อยจะมั่นคงอยู่แล้ว กลับยิ่งเลวร้ายลงไปอีก เพราะพรรคนี้เน้นนโยบายต่อต้านรัฐบาล และที่สำคัญคือ ได้ดึงเอาสมาชิกซึ่งสังกัดพรรคเสรีมนังคศิลา เข้ามาร่วมพรรคหลายคน นอกจากนั้น ตัวจอมพลสฤษดิ์ฯ เองยังไถ่ในใบลาออกจากพรรคเสรีมนังคศิลาอีกด้วย โดยอ้างเหตุผลว่า เพื่อที่จะได้วางตัวเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนประเภทสอง ให้สมตามเจตนารมณ์ ของรัฐธรรมนูญ⁵³

เมื่อการเลือกตั้งวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2500 เกิดขึ้นและรัฐบาลชักชวนให้ข้าราชการไม่ว่าทหารหรือพลเรือน ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งให้แก่ผู้สมัครในนามของพรรคเสรีมนังคศิลา นั้น จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้กล่าวกับทหารคนหนึ่งว่า..... "เมื่อจะเป็นประชาธิปไตยกันจริง ๆ แล้ว ขอย่าไต่บังคับกะเกณฑ์ให้ไปลงคะแนนให้แก่พรรครัฐบาลเลย บุคคลอื่นที่อยู่ในพรรคการเมืองฝ่ายค้าน อาจเป็นคนดีก็ได้ เพราะฉะนั้น ขอให้ทหารทุกคนได้ใช้วิจารณญาณ ด้วยตัวของตัวเอง ไม่ต้องไปเกรงกลัวอิทธิพลผู้ใด"⁵⁴

51. หนังสือพิมพ์สารเสรี ฉบับวันที่ 3 มีนาคม 2500

52. โปรดดูรายละเอียดของคำแถลงการณ์ในหนังสือพิมพ์สารเสรี ฉบับวันที่ 4 มีนาคม 2500

53. ฉลวย พิชัยศรีหัตถ์, เมื่อจอมพล ป. ลี้ภัย, (พระนคร: พิมพ์การพิมพ์, 2506) หน้า 476

54. ขจิตถัย บุรุษพิพน, Op. Cit., หน้า 148, Ibid., หน้า 152

55. ระพีพันธุ์ โพธิ์ไชยา, จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรีคนที่ 11, (พระนคร: โรงพิมพ์เกษมสัมพันธ์การพิมพ์, 2507) หน้า 196

และเมื่อเกิดความไม่สงบเรียบร้อยภายหลังการเลือกตั้ง จนรัฐบาลต้องประกาศภาวะฉุกเฉิน และแต่งตั้งให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้บัญชาการฝ่ายทหาร เพื่อทำหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อย แทนที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จะใช้กำลังชกขวาง และปรามปรามโดยเด็ดขาด กลับมีการโอบอ้อมผ่อน ความความประสงค์ของนิสิตนักศึกษา เกี่ยวกับเรื่องนี้ จอมพลสฤษดิ์ฯ กล่าวว่า....."เมื่อประชาชนเห็นว่า การเลือกตั้งไม่เป็นไปอย่างบริสุทธิ์ ก็ลุกฮือขึ้น เพื่อทวงสิทธิของเขา แล้วจะให้ผมไปปรามประชาชน ผมทำไม่ได้"⁵⁶ การที่จอมพลสฤษดิ์ฯ ไม่ได้ใช้กำลังชกขวางอย่างจริงจังนี้เอง จึงทำให้มีการเกิด ขบวนการคัดค้านการเลือกตั้งอย่างกว้างขวาง และเป็นผลให้จอมพลสฤษดิ์ฯ ได้รับความนิยมนิมนต์นิสิตนักศึกษา และประชาชนทั่วไป

จากการต่อสู้เพื่อความยุติธรรมของนิสิตนักศึกษาครั้งนี้ แม้จะไม่ได้รับผลสำเร็จตามคำเรียกร้องทุกข้อ ก็มีส่วนทำให้รัฐบาลต้องตระหนักถึงความสำคัญของประชาชนมากขึ้นกว่าเดิม ซึ่งก็เท่ากับเป็นการควบคุมให้คณะข้าราชการและรัฐบาล ต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบและความระมัดระวังอย่าง สูง นับว่าเป็นจุดแรกเริ่มที่กระตุ้นให้ประชาชนคำนึงถึงสิทธิและหน้าที่ของตนในการปกครองประเทศ แต่เป็นที่น่าเสียดายว่า นิสิตนักศึกษาไม่มีโอกาสที่จะได้กระทำต่อเนื่อง เพราะสถานการณ์ภายในประเทศ จำกัดให้ต้องอยู่ภายใต้กฎอัยการศึกนับเป็นเวลา 10 ปี หลังจากเกิดการปฏิวัติ เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2501 บทบาทของนิสิตนักศึกษาที่มีผลกระทบต่อรัฐบาลได้เวียนมาอีกครั้งหนึ่ง เมื่อประเทศไทยประกาศใช้ รัฐธรรมนูญ ในปี 2511 และจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2512 โดย กระทำออกมาในรูปของการสังเตการณ์เลือกตั้ง ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากพรรคการเมือง และประชาชน อย่างกว้างขวาง มีเงินทุนเพื่อดำเนินการครั้งนี้ประมาณ 70,000 บาท และสมาชิกอาสาสมัครจำนวน 2,000 คน⁵⁷ เริ่มต้นด้วยการจัดหน่วยโฆษณาเคลื่อนที่ ออกตระเวนชักชวนประชาชนในจังหวัดพระนคร และธนบุรี ให้ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง⁵⁸ ในวันเลือกตั้งจริงก็ได้ออกสังเตการณ์ตามหน่วยต่าง ๆ และคอย ชกขวางผู้ทุจริต แม้กระทั่งถูกทำร้ายร่างกาย โดยบุคคลในเครื่องแบบ ก็มีโดยอหือ⁵⁹ รายงานข่าวต่าง ๆ

56. *Ibid.*, หน้า 212

57. หนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวัน ฉบับวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2512

58. หนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวัน ฉบับวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2512

59. หนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวัน ฉบับวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2512

ได้ถูกส่งมายังศูนย์ประสานงานของกลุ่ม ณ สมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยตลอดเวลา จนกระทั่งการนับคะแนนสุดสิ้นลงในตอนเช้าตรู่ของวันรุ่งขึ้น จากนั้น จึงได้ประเมินผลการเลือกตั้ง ตลอดจนเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ได้ประสบมา จัดพิมพ์เป็นเล่มเผยแพร่ให้ประชาชนทราบต่อไป⁶⁰

จากการเข้ามามีส่วนร่วมในการเลือกตั้งของนิสิตนักศึกษาครั้งนี้ อาจมีส่วนช่วยให้การเลือกตั้งดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและยุติธรรมขึ้นกว่าครั้งก่อน ๆ การกระทำครั้งนี้ ได้รับคำสรรเสริญจากเจ้าหน้าที่ของบ้านเมืองและประชาชนทั่วไป และเป็นนิมิตหมายที่แสดงให้มั่นใจได้ว่า นิสิตนักศึกษาอันเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติในวันข้างหน้า มีไซ้เป็นผู้ที่ไม่สนใจต่อสังคม ไม่สนใจต่อการเคลื่อนไหวต่าง ๆ ของบ้านเมืองและสิ่งแวดล้อมเสียทีเดียว เขายังเห็นเป็นเรื่องที่จะต้องศึกษาเรียนรู้และเกี่ยวข้องกับ มีไซ้เมื่อเข้าไปเรียน ก็ตั้งหน้าตั้งตาเรียนโดยไม่สนใจอะไรเลย

อีกครั้งหนึ่งที่บทบาทของนิสิตนักศึกษา ส่งผลกระทบต่อสถาบันรัฐสภา เมื่อสมาชิกสภาผู้แทนจังหวัดพระนครศรีอยุธยาหนึ่งถึงแก่กรรม และทางรัฐบาลได้จัดให้มีการเลือกตั้งซ่อม เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2514 ลักษณะการทำงานของกลุ่มอาสาสมัครก็เช่นเดียวกันกับการสังเกตการณ์เลือกตั้ง เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2512 จะมีความแตกต่างอยู่บ้างก็ตรงที่ได้ปรับปรุงเพิ่มเติมให้การทำงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เป็นต้นว่า ออกแถลงการณ์ให้ประชาชนทราบถึงวัตถุประสงค์ของกลุ่มว่า มีความเป็นมาและต้องการอะไร⁶¹

1. สนับสนุนและเพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปโดยบริสุทธิ์ ยุติธรรม
2. เพื่อหาประสบการณ์และเพิ่มพูนวิชาการแก่นิสิตนักศึกษา
3. สนับสนุนการเลือกตั้งอันเป็นปัจจัยในระบบประชาธิปไตย
4. ส่งเสริมนิสิตนักศึกษาได้มีโอกาสรวมพลังกันอย่างถูกต้อง เพื่อทำงานให้แก่ชาติ

จากนั้น ก็ดำเนินการหาทุน โดยรับบริจาคจากนักการเมืองและบุคคลทั่วไป รวมทั้งจัดทำรูปปกออกขายใน "สัปดาห์เพื่อประชาธิปไตย" ระหว่างวันที่ 7 - 15 สิงหาคม 2514 อีกด้วย ขณะเดียวกันก็ออกโฆษณาชวนเชิญประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง แจกเอกสารฟรีจำนวนหมื่นเล่ม สาธิตการเลือกตั้ง เพื่อให้ประชาชนได้รู้ถึงสิทธิหน้าที่ของตน วิธีการใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนโดยถูกต้อง และจัดการอภิ -

60. หนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวัน ฉบับวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2512

61. หนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวัน ฉบับวันที่ 19 สิงหาคม 2514

ปลายครั้งใหญ่ที่สวนอุมพินี่ เกี่ยวกับวิธีการเลือกตั้ง และกลไกต่าง ๆ ⁶²

นอกจากการสังเกตการณ์เลือกตั้งของนิสิตอาสาสมัครฯ แล้ว ตามมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ยังจัดให้บรรดาผู้สมัครรับเลือกตั้งซ่อม ไปกล่าวคำปราศรัยหาเสียงในมหาวิทยาลัยของตน ⁶³ พร้อมกับดำเนินการสำรวจประชามติของนิสิตนักศึกษาว่าจะเลือกผู้สมัครคนใด ⁶⁴ ยิ่งไปกว่านั้น ในการเลือกตั้งซ่อมครั้งนี้ ได้มีนิสิตนักศึกษาตั้งศูนย์รณรงค์หาเสียงให้กับผู้สมัคร ⁶⁵ บางคน เช่น นายประพันธ์ศักดิ์ กมลเพชร และนายมีชัย วีระไวทยะ อย่างเปิดเผยอีกด้วย นับเป็นปรากฏการณ์ที่น่าสนใจและน่ายินดี ที่นิสิตนักศึกษาเห็นความสำคัญของการปกครองตนเองในระบบรัฐสภา จากที่กล่าวมานี้ พอสรุปได้ว่า นิสิตนักศึกษาไทยในอดีต จะเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมือง ก็ต่อเมื่อมีเหตุการณ์ร้ายแรง อันแสดงถึงความยุติธรรมปรากฏขึ้นอย่างชัดเจน ซึ่งถ้าไม่มีมูลเหตุเหล่านี้เป็นเครื่องกระตุ้นแล้ว ดูเหมือนว่านิสิตนักศึกษาจะไม่สนใจบทบาทของตนในทางการเมืองมากนัก เพราะจากประสบการณ์ เมื่อการเดินขบวนคัดค้านการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2500 สำเร็จลงตามวัตถุประสงค์เรียบร้อยแล้ว นิสิตนักศึกษาก็มิได้ดำเนินการที่จะต่อสู้เรียกร้องอะไรภายหลังอีก ทั้ง ๆ ที่ในขณะนั้น ประเทศต้องตกอยู่ภายใต้การปกครองของระบอบเผด็จการเป็นเวลานาน 10 ปี ในปัจจุบัน ความตื่นตัวทางการเมืองของนิสิตนักศึกษาขยายขึ้นอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง มีการกระทำต่อเนื่องอย่างเป็นระบบแน่นอน ไม่จำกัดเฉพาะว่าต้องมีเหตุการณ์ร้ายแรงเกิดขึ้นเสียก่อน จึงจะเข้ามามีส่วนร่วม ดังจะสังเกตได้จากการเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2512 และการเลือกตั้งซ่อม เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2514 เป็นต้น การที่นิสิตนักศึกษา มีแนวโน้มที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นกว่าเดิม ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ปรับปรุงหลักสูตรการสอนให้นิสิตนักศึกษา มีความคิดอิสระมากขึ้น ประกอบกับการคมนาคมติดต่อ การแพร่ขยายของข่าว

62. หนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวัน ฉบับวันที่ 3 สิงหาคม 2514

63. หนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวัน ฉบับวันที่ 15 สิงหาคม 2514

64. หนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวัน ฉบับวันที่ 11 สิงหาคม 2514

65. ผู้สมัครรับเลือกตั้งซ่อมทั้งหมด คือ 1. ร.ต.อ.ชาญ กระตุกฤษ 2. นายประพันธ์ศักดิ์ กมลเพชร 3. คุณหญิงเฮฮา ชาติวงศ์ 4. นายสุนทร ทวีโลก 5. นายสมศักดิ์ ธรรมจันทร์ 6. นายมีชัย วีระไวทยะ 7. นายประยูร พูนบำเพ็ญ 8. นายชวน รัตนวราหะ 9. นายดุลิต นาสนใจ 10. นายเชมชาติ บุญรัตพันธ์ 11. ร.ต.กุศล จันทรวง 12. นายคมกริช วัฒนเสถียร 13. นายชานาญ ยุวบูรณ์ 14. นายยอคง ทับทิวไม้

สาร เป็นไปอย่างรวดเร็ว และทั่วถึงในทุก ๆ ส่วนของประเทศ และที่สำคัญคือแบบอย่างของนิสิตนักศึกษา
 ในต่างประเทศ เช่น การเดินขบวนของนักศึกษาเสปนต่อต้านการปกครองของนายพลฟรังโก นักศึกษา
 อิตาลีเรียกร้องให้มีสิทธิในการเข้าควบคุมการปกครองมหาวิทยาลัยของตนเอง นักศึกษาญี่ปุ่นเดินขบวน
 ชัยไล้ให้สหรัฐอเมริกาถอนทหารออกจากฐานทัพต่าง ๆ นักศึกษาในกรุงพนมเปญ เดินขบวนประท้วงสหรัฐ-
 อเมริกา ว่าเป็นประเทศรุกราน นักศึกษา 20,000 คน ในกรุงเซอูล เดินขบวนต่อต้านญี่ปุ่น เพื่อคัดค้าน
 ไม่ให้รัฐบาลเรือพื้นสัมพันธมิตร และเรียกร้องให้นายบักจุงฮี ลาออก นักศึกษาปะทะกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ
 จนเป็นเหตุให้รัฐบาลต้องประกาศกฎอัยการศึก นักศึกษาสหรัฐฯ 150,000 คน เดินขบวนประท้วงหน้า
 ทำเนียบขาว ในกรณีที่สหรัฐฯ ใ้ไ้มาระเบิดไปทิ้งยังเวียคนามเหนือ และพวกเขาวนเงินแดงออกทำการ
 ปฏิวัติวัฒนธรรม ในเดือนกรกฎาคม 2509 ทำให้นิสิตนักศึกษาไทย ตระหนักถึงความสำคัญของตัวเองใน
 การตัดสินใจปัญหาของประเทศ และต้องการเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น ซึ่งถือได้ว่าเป็นแนวโน้มที่น่ายินดี ส่า-
 หรับการพัฒนาทางการ เมืองของประเทศไทยในอนาคต

---

66. อภินันท์ กาญจนพันธุ์ และศรีศิลป์ พลเทศา, "ขบวนการของนิสิตนักศึกษาต่างประเทศ", รัฐสาร,
 (พระนคร: สัคยการพิมพ์ 2513) หน้า 57

บทที่ 3

ความคิดเห็นของนิสิตที่มีต่อฐานะและบทบาท

ของสมาชิกสภาผู้แทน